

CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ ỨNG DỤNG TRONG ĐÀO TẠO HỆ CỬ NHÂN NGOẠI NGỮ CHẤT LƯỢNG CAO

Th.s Bùi Ngọc Oánh

Trung tâm Multimedia - ĐHNH - ĐHQGHN

Những năm đầu thế kỷ XXI đang chứng kiến những đổi thay kỳ diệu của đất nước. Phát triển kinh tế, cải thiện đời sống nhân dân, nâng cao dân trí đang là những mục tiêu cấp bách của xã hội. Xu thế hội nhập và phát triển đặt chúng ta trước bao thách thức. Bối cảnh đó đòi hỏi giáo dục nói chung và giáo dục đại học nói riêng phải có những nội dung cũng như phương pháp giảng dạy mới, thích hợp, để có thể cung cấp cho xã hội những sản phẩm có chất lượng đáp ứng được những yêu cầu của đất nước.

Đào tạo cử nhân ngoại ngữ chất lượng cao

Đại học Quốc gia Hà Nội, một trong những trung tâm đào tạo đại học hàng đầu của cả nước đang quan tâm, chú trọng đến **đào tạo chất lượng cao**. Đào tạo chất lượng cao hiện đang là một yêu cầu đối với mọi lĩnh vực đào tạo của nhà trường trong đó đào tạo cử nhân ngoại ngữ chất lượng cao lại càng là một đòi hỏi cấp thiết bởi lẽ kiến thức ngoại ngữ ngoài việc phục vụ nghiên cứu chính bản thân khoa học ngôn ngữ thì nó còn là một công cụ không thể thiếu trong việc tiếp thu, nghiên cứu và phát triển các ngành khoa học khác.

Đào tạo cử nhân ngoại ngữ chất lượng cao cần 4 yếu tố:

- Đội ngũ giảng dạy chất lượng cao
- Phương pháp giảng dạy tiên tiến
- Các điều kiện tổ chức đào tạo phải có chất lượng cao
- Người học phải có đủ khả năng tiếp thu được tri thức theo qui trình đào tạo chất lượng cao

Quả vậy, để có thể thực hiện được đào tạo chất lượng cao, đối với người cán bộ giảng dạy trình độ chuyên môn cao thôi chưa đủ mà họ còn cần phải có cả trình độ nghiệp vụ cao nữa. Phương pháp giảng dạy đại học hiện đại là một vấn đề lớn đang được nghiên cứu, phát triển ứng dụng trong các trường đại học thành viên của Đại học Quốc gia Hà Nội. Việc cập nhật những kiến thức giáo học pháp tiên tiến trên thế giới trở thành một hoạt động cần thiết đối với từng cán bộ giảng dạy đại học. Giáo học pháp tiên tiến chủ trương phát huy tính chủ động, độc lập, sáng tạo trong học tập của sinh viên. Để sinh viên có thể có được năng lực chủ động, độc lập, sáng

tạo trong học tập cần phải làm sao cho sinh viên tự nhận thức được nhu cầu học của bản thân; sẵn sàng phối hợp với giáo viên trong mọi hoạt động học tập để đạt được mục tiêu đề ra; tiếp tục mở rộng những kiến thức tiếp thu trên lớp; chủ động tiến hành các hoạt động học tập trong mọi điều kiện trên lớp và ngoài lớp; có năng lực khai thác các nguồn thông tin, kiến thức nhất là thông tin dạng số: CDROM, Internet,... Điều đó đòi hỏi giáo học pháp hiện đại huy động các thành tựu của các ngành khoa học khác nếu muốn nâng cao hiệu suất quá trình dạy-học.

Đào tạo chất lượng cao còn đòi hỏi các điều kiện tổ chức việc dạy-học có chất lượng cao. Bên cạnh việc phải có mục tiêu, chương trình đào tạo nhằm đáp ứng đúng yêu cầu của xã hội, tài liệu giảng dạy cũng như cơ sở vật chất, thiết bị kỹ thuật phục vụ hoạt động dạy-học cũng cần phải có chất lượng cao. Thiết bị kỹ thuật hiện đại được sử dụng theo những nguyên tắc giáo học pháp tiên tiến là một trong những yếu tố quan trọng cho phép thực hiện được yêu cầu đào tạo đại học chất lượng cao. Hiệu suất đào tạo không thể cao nếu không có những thiết bị kỹ thuật hiện đại hỗ trợ.

Những phân tích trên đã cho thấy vai trò không thể thay thế của các thiết bị kỹ thuật hiện đại và cùng với nó là hệ thống lý luận giảng dạy với sự hỗ trợ của các thiết bị kỹ thuật.

1. Công nghệ thông tin với sự phát triển của giáo dục

Công nghệ thông tin trong vài thập niên qua, với những khả năng kỳ diệu của nó, đã tác động sâu sắc đến mọi lĩnh vực xã hội trong đó có giáo dục.

Tốc độ xử lý thông tin của các máy tính ngày một tăng, khả năng thực hiện các tác vụ ngày càng phức tạp và đa dạng trong khi đó kỹ thuật sử dụng các thiết bị tin học ngày một đơn giản hơn, ít đòi hỏi các kiến thức chuyên sâu tin học hơn đã làm cho máy tính trở thành một công cụ hữu hiệu và ngày càng thâm nhập rộng rãi trong đời sống xã hội.

Công nghệ mạng Intranet và đặc biệt Internet đã làm nên một cuộc cách mạng trong lĩnh vực thông tin viễn thông, tạo cơ sở cho những đổi thay to lớn của các ngành khoa học khác trong đó phải kể đến khoa học giáo dục. Dạy-học đại học đang theo hướng không lấy việc người thầy cung cấp kiến thức cho sinh viên là chính. Người thầy cần chỉ ra cho sinh viên biết những kiến thức cần có, những nguồn kiến thức phong phú có thể khai thác, phương pháp tiếp cận kiến thức cũng như khả năng ứng dụng các kiến thức đó. Công nghệ thông tin với sự phát triển của công nghệ mạng là những điều kiện tốt cho phép thực hiện các yêu cầu của giáo học pháp hiện đại để ra.

Trong những năm gần đây, một kỹ thuật mới đang được phát triển mạnh mẽ đó là kỹ thuật **multimedia**. Thuật ngữ này đang được dịch ra trong nhiều tài liệu là **đa phương tiện** và thường được hiểu là sự kết hợp của nhiều phương tiện: âm

thanh, hình ảnh, chữ viết. Nhà nghiên cứu phương pháp giảng dạy có uy tín người Pháp T. Lancien đã đưa ra một định nghĩa rất sâu sắc và đầy đủ cho khái niệm này. Theo ông, **Multimedia** là sự kết hợp của các kỹ thuật truyền âm thanh, kỹ thuật truyền hình ảnh tĩnh hoặc động, kỹ thuật truyền chữ và kỹ thuật tạo nên sự tương tác giữa người và máy tính. Khả năng tương tác giữa người và máy tính là một yếu tố rất quan trọng trong việc dạy-học ngoại ngữ.

Một số đặc điểm của quá trình dạy-học ngoại ngữ:

- Dạy-học ngoại ngữ là quá trình xây dựng và phát triển năng lực giao tiếp bằng ngoại ngữ trên cả hai bình diện khẩu ngữ và bút ngữ.
- Nội dung cũng như ý nghĩa của các phát ngôn trong giao tiếp chỉ được hiểu và sử dụng chính xác trong các tình huống giao tiếp cụ thể.
- Năng lực giao tiếp được hình thành và phát triển đúng trong các tình huống giao tiếp cụ thể và đúng với thực tế cuộc sống. Quá trình dạy-học ngoại ngữ theo đường hướng giao tiếp thường gồm các bước:
 - Tạo dựng tình huống giao tiếp;
 - Đưa người học thâm nhập vào tình huống giao tiếp từ đó nảy sinh nhu cầu giao tiếp;
 - Gợi nhớ những kiến thức đã có và cung cấp kiến thức ngôn ngữ mới (từ vựng, ngữ âm, ngữ pháp) phục vụ cho nhu cầu giao tiếp;
 - Luyện tập sử dụng ngữ liệu trong tình huống giao tiếp đó;
 - Tạo dựng các tình huống tương tự và phức hợp để người học luyện tập nhằm hình thành và phát triển các kỹ năng giao tiếp;

Những đặc thù trên cho thấy các hoạt động dạy-học ngoại ngữ luôn gắn liền với tình huống giao tiếp. Trong thực tế, không thể lúc nào cũng bê được các tình huống giao tiếp thực của cuộc sống vào trong lớp học ngoại ngữ. Vậy thì càng tạo ra được các tình huống giao tiếp gần với thực tế bao nhiêu để người học luyện tập thì khả năng giao tiếp của người học sẽ càng tốt bấy nhiêu.

2. Khả năng hỗ trợ của công nghệ thông tin trong dạy-học ngoại ngữ

Thiết bị kỹ thuật có vai trò hỗ trợ quan trọng trong toàn bộ các bước của quá trình dạy-học ngoại ngữ. Nó có thể tạo dựng các tình huống giao tiếp trong lớp học cũng như trình bày chuẩn xác các ngữ liệu và mô phỏng lý tưởng môi trường để người học ứng dụng luyện tập giao tiếp.

Các thiết bị nghe nhìn được sử dụng từ khá lâu trong các lớp học ngoại ngữ. Trong một chừng mực nào đó nó đã hỗ trợ được khá nhiều cho việc dạy-học ngoại ngữ: trình chiếu các hình ảnh sống động, phát nghe những lời thoại âm chuẩn,... Tuy nhiên nó cũng bộc lộ không ít những hạn chế trong hoạt động dạy-học. Hạn chế lớn nhất của các thiết bị này là không có khả năng tương tác giữa người sử dụng và

thiết bị. Đây là những thiết bị chỉ thực hiện được các tác vụ đơn giản một chiều mỗi khi nhận được tín hiệu ra lệnh.

Các máy tính multimedia kết nối mạng có thể được coi như là một thiết bị kết hợp tổng thể trong nó các thiết bị nghe nhìn. Hơn thế nữa, với khả năng tương tác, nó có thể mô phỏng được những tình huống giao tiếp để người học có thể giả tưởng đóng vai nhân vật trong những tình huống để luyện tập hình thành các kỹ năng. Khả năng xử lý thông tin hai chiều của máy tính còn cho phép xây dựng các chương trình học ngoại ngữ trong đó, với một số hoạt động cụ thể, máy tính có thể đảm nhiệm vai trò của giáo viên: đánh giá, đưa ra những lời nhận xét, khuyến cáo cũng như chỉ dẫn để người học có thể hiểu được những sai sót của mình và biết cách sửa chữa những lỗi sai đó.

Khả năng lưu trữ một lượng thông tin khổng lồ đã được số hoá còn là một ưu thế vượt trội của thiết bị tin học hiện nay. Dung lượng các thiết bị lưu trữ như ổ cứng máy tính hiện thời hoặc các đĩa CD- R, CD-RW, DVD- RW v.v... cho phép người học luôn có bên mình những chương trình học tập, tài liệu tra cứu, tham khảo phong phú, đa dạng.

Do đặc điểm của việc học ngoại ngữ luôn gắn liền với việc tiếp thu các kiến thức văn minh, văn hoá của dân tộc sử dụng ngôn ngữ đó nên chương trình dạy-học ngoại ngữ thường đòi hỏi phải sử dụng nhiều hình ảnh, nhiều băng video cùng những tài liệu âm thanh sống động. Trước đây, người giáo viên thường sử dụng nhiều thiết bị như đài cassette, máy phát hình video, màn hình vô tuyến, máy chiếu phim, v.v...Hiện nay, máy tính multimedia đã đảm nhiệm được hết thảy các chức năng này. Và như vậy, nếu như đứng ở quan điểm đó thì thiết bị tin học không còn bị coi là một thiết bị không kinh tế so với các thiết bị khác.

3. Những quan niệm cần lưu ý trong quá trình ứng dụng công nghệ thông tin vào dạy-học ngoại ngữ

Quan niệm đầu tiên thường thấy cho là máy tính có thể làm được tất cả. Máy tính với những chương trình biên soạn công phu có thể phát âm mẫu chuẩn mực, có thể đưa ra những câu hỏi rồi đánh giá chính xác các câu trả lời của người học, có thể đưa ra những lời cảnh báo, chỉ dẫn v.v... Như vậy người học chẳng cần đến giáo viên nữa. Quả là trong một số hoạt động dạy-học ngoại ngữ đặc biệt là những hoạt động có thể lượng hoá được dễ dàng, mô phỏng được đầy đủ thì máy tính có thể phát huy khả năng hỗ trợ to lớn của nó. Ngay cả trong các trường hợp đó, để thiết bị có thể phát huy được những khả năng hỗ trợ vượt trội của nó, người giáo viên đã phải đầu tư nghiên cứu, phân tích cũng như dự đoán những tình huống có thể xảy ra để chuẩn bị cho chương trình những phương án xử lý thích hợp. Vai trò của người giáo viên thật là quan trọng, thay vì phải thường trực trong các hoạt động dạy-học để xử lý tình huống thì với máy tính và các chương trình người giáo viên lại ẩn giấu đằng sau các chương trình đó. Việc tiếp thu một ngoại ngữ là một quá trình

hình thành và phát triển các kỹ năng giao tiếp. Giao tiếp luôn đòi hỏi khả năng ứng xử. Hạn chế của máy tính cũng như các chương trình là không dễ dàng lượng hoá được khả năng ứng xử. Hạn chế đó cho thấy không một thiết bị nào có thể thay thế hoàn toàn được người giáo viên.

Một quan niệm nữa cũng thường gặp cho rằng thiết bị tin học sử dụng trong dạy-học ngoại ngữ cũng chỉ là một mốt thời thượng. Nó gây nên sự chú ý cũng như hấp dẫn người học ở vẻ hiện đại của thiết bị nhưng khả năng hỗ trợ thật sự của các thiết bị này thì còn cần phải nghiên cứu thêm. Những người có quan niệm này không phủ nhận khả năng hỗ trợ của công nghệ thông tin nhưng thái độ hoài nghi của họ đã trở thành cơ sở cho việc lãng tránh rồi xa lánh việc ứng dụng một thiết bị giảng dạy mới đầy tiềm năng. Việc xa lánh ứng dụng này càng được củng cố khi nó lại đòi hỏi người giáo viên phải trang bị thêm những kiến thức sử dụng các thiết bị mới này. Thực ra lịch sử giáo học pháp ngoại ngữ cho thấy việc dạy-học ngoại ngữ luôn tận dụng những thành tựu khoa học kỹ thuật. Vấn đề là cần phải nghiên cứu và song song với nghiên cứu là ứng dụng để trên cơ sở đó đánh giá đúng mức vai trò, tác dụng của kỹ thuật mới trong từng bước, từng khâu của quá trình dạy-học ngoại ngữ, từ đó xây dựng được các nguyên tắc sử dụng thiết bị nhằm phát huy tối đa khả năng hỗ trợ của thiết bị, hạn chế đến mức thấp nhất những điểm không lợi của chúng, cho phép nâng cao chất lượng đào tạo.

4. Kết luận

Đào tạo đại học chất lượng cao đang là một mục tiêu thu hút sự quan tâm của các cán bộ công nhân viên Đại học Quốc gia Hà Nội mà trường Đại học Ngoại ngữ là một thành viên. Để thực hiện được mục tiêu này cần phải giải quyết đồng bộ nhiều vấn đề, một trong những vấn đề đó là ứng dụng thiết bị tiên tiến trong dạy-học ngoại ngữ. Trường ĐHNN - ĐHQGHN trong mấy năm qua đã được trang bị những thiết bị dạy-học tiên tiến: phòng học ngoại ngữ multimedia, phòng thực hành phiên dịch chất lượng cao, lớp học ngoại ngữ chất lượng cao với những thiết bị tin học hiện đại, triển khai mạng Intranet, Internet tới lớp học ngoại ngữ, cộng với một Trung tâm nghiên cứu ứng dụng công nghệ thông tin vào dạy-học ngoại ngữ đã bước đầu đưa những thành tựu của một ngành khoa học tuy còn non trẻ nhưng đầy triển vọng vào ứng dụng trong dạy-học ngoại ngữ và đã có những đóng góp đáng kể trong việc đổi mới phương pháp giảng dạy, nâng cao chất lượng đào tạo.

Công nghệ luôn đổi mới đòi hỏi nghiên cứu ứng dụng cũng luôn phải đổi mới. Xây dựng các hệ nguyên tắc trong ứng dụng công nghệ thông tin vào quá trình dạy-học ngoại ngữ đang là những nhiệm vụ của các trung tâm và các cán bộ giảng dạy trong trường ĐHNN - ĐHQGHN. Thành quả của các nghiên cứu sẽ là cơ sở cho việc thực hiện mục tiêu mà Đại học Quốc gia Hà Nội đang đặt ra: Đào tạo đại học chất lượng cao, đảm bảo ĐHQGHN là trung tâm đào tạo chất lượng cao của cả nước.